

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۴/۰۴/۱۲

تاریخ بررسی مقاله: ۱۳۹۴/۰۴/۲۰

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۴/۰۸/۱۱

مجله‌ی علوم تربیتی دانشگاه شهید چمران اهواز

پاییز و زمستان ۱۳۹۵، دوره‌ی ششم، سال ۲۳

شماره‌ی ۲، صص: ۳۴-۵

سیستم پذیرش دکتری در ایران و دانشگاه‌های برتر: یک مطالعه تطبیقی

حاتم فرجی ده‌سرخى *

حمیدرضا آراسته **

رضا بغدادچی ***

عبدالرحیم نوه ابراهیم ****

بیژن عبدالمهی *****

چکیده

هدف پژوهش حاضر شناسایی تفاوت‌ها و تشابهات سیستم پذیرش دکتری دانشگاه‌های برتر و ایران از سه جنبه هدف، ویژگی‌های مطلوب و الزامات ورود است. بدین منظور از روش پژوهش توصیفی-تطبیقی استفاده شد. سه دانشگاه برتر دنیا-هاروارد، استنفورد و کمبریج- بر اساس رتبه‌بندی شانگهای به همراه سیستم پذیرش دکتری در ایران بررسی شدند. جهت گردآوری داده‌ها از اسناد و مدارک کتابخانه‌ای، اینترنت و درگاه دانشگاه‌های مربوطه و جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از الگوی بردی^۱ استفاده شد. نتایج حاکی از آن است که مهم‌ترین هدف سیستم پذیرش دانشگاه‌های برتر و ایران شناسایی شایسته‌ترین و بااستعدادترین داوطلبان است، هرچند که تعداد اهداف سیستم پذیرش دکتری در ایران بیشتر از سیستم پذیرش دانشگاه‌های برتر است. در رابطه با ویژگی‌های مطلوب، همه سیستم‌های پذیرش از طیفی از مهارت‌ها، شایستگی‌ها و ویژگی‌های شناختی و غیر شناختی جهت غربال کردن داوطلبان استفاده می‌کنند، با این تفاوت که سیستم پذیرش نیمه‌متمرکز دکتری ایران توجه

* دانشجوی دکتری مدیریت آموزشی، دانشگاه خوارزمی (نویسنده مسئول) hatam.faraji@gmail.com

** استاد، دانشگاه خوارزمی

*** دانشجوی دکتری مدیریت دولتی، دانشگاه علوم تحقیقات واحد بین الملل قشم

**** استاد، دانشگاه خوارزمی

***** دانشیار، دانشگاه خوارزمی

1- Beredy's method or framework

اندکی به ویژگی‌های غیر شناختی دارد. در رابطه با مقیاس‌های پذیرش یا الزامات ورود، سیستم پذیرش دکتری دانشگاه‌های برتر و ایران از معیارهای متعددی جهت ارزیابی ویژگی‌های شناختی و غیرشناختی استفاده می‌کند، اما تفاوت سیستم پذیرش دکتری دانشگاه‌های برتر با سیستم پذیرش نیمه‌متمرکز دکتری در ایران در کیفیت مقیاس‌های پذیرش-روایی، پایایی و مرتبط بودن- است و نه کمیت آن‌ها. در پایان، با توجه به نتایج حاصله پیشنهادهای کاربردی جهت بهبود وضعیت سیستم پذیرش دکتری ایران ارائه شده است.

واژه‌های کلیدی: سیستم پذیرش دکتری، هدف، ویژگی‌های مطلوب، الزامات ورود

مقدمه و بیان مسئله

از دهه ۱۹۹۰ رشد جامعه دانشی^۱ تأثیر ژرفی بر آموزش عالی کشورهای صنعتی داشته است و تضمین کیفیت آموزش عالی و به‌ویژه آموزش دکتری به‌عنوان پایه این نوع جامعه به یکی از دغدغه‌ها و اولویت‌های اصلی دولتمردان، سیاست‌گذاران و دست‌اندرکاران عرصه آموزش عالی تبدیل شده است. از این رو، اصلاح و بازسازی دوره دکتری در دستور کار مؤسسات آموزش عالی اروپا و آمریکا قرار گرفت (نگاه کنید به نراد و هگلاند^۲، ۲۰۰۵؛ کهم^۳، ۲۰۰۷).

با در نظر گرفتن اینکه عوامل فراوانی در فرآیند تضمین کیفیت دوره دکتری نقش بازی می‌کنند، سؤال اصلی این است که در روند اصلاح و بازاندیشی به‌منظور تضمین کیفیت آموزش دکتری از کجا باید شروع کرد؟ لپسکاژ^۴ (۱۹۹۳) بیان می‌کند که در جریان اصلاحات و تغییرات در دوره دکتری، فرآیند پذیرش اولین عنصری است که گروه‌های آموزشی بایستی بدان توجه کنند. به‌زعم هولاندر^۵ (۲۰۱۰) نیز فرآیند پذیرش شفاف و استاندارد یکی از عوامل بسیار مهم در تضمین کیفیت دوره دکتری است. علاوه بر تضمین کیفیت دوره دکتری، سیستم پذیرش با مباحث اجتماعی و اقتصادی ارتباط دارد. از منظر اجتماعی وجود یک سیستم پذیرش منصف و شفاف برای همه و به‌ویژه متقاضیان حیاتی است چرا که آموزش عالی حقوق، امنیت شغلی و قدرت تأثیرگذاری بر جامعه را تحت تأثیر قرار می‌دهد

-
- 1- knowledge society
 - 2- Nerad & Heggelund
 - 3- Kehm
 - 4- Lipschutz
 - 5- Hollander

(شوارتز^۱، ۲۰۰۴؛ فو^۲، ۲۰۱۲؛ هاگدورن و نورا^۳، ۱۹۹۶). از منظر اقتصادی نیز سیستم پذیرش با مبحث هزینه-فایده گره خورده است (نگاه کنید به هاندا و گوردون^۴، ۱۹۹۹؛ فلتی، سیسن-فیشر و ویدلر^۵، ۱۹۸۵). پذیرش داوطلب ناموفق سبب به هدر رفتن زمان و پول هم از سوی دانشگاه و هم از سوی داوطلب می‌شود (کانسل، هزلت و اونز^۶، ۲۰۰۱؛ بیتلینگمایر^۷، ۱۹۷۷). از منظر تضمین کیفیت دوره دکتری باید گفت که تصمیمات پذیرش تدریس، پویایی کلاس، دیگر دانشجویان دانشگاه، نرخ فارغ‌التحصیلی و کیفیت دانشگاه را تحت تأثیر قرار می‌دهد (فو، ۲۰۱۲؛ دروزا^۸، ۱۹۸۸؛ هاگدورن و نورا، ۱۹۹۶). در همین راستا، کانسل و همکاران (۲۰۰۱) معتقدند که ناتوانی در پذیرش و حفظ داوطلبان برجسته سبب ضعیف شدن آن حوزه می‌شود. با درک این مسائل، در ایران نیز از سال ۱۳۹۰ به بعد سیستم پذیرش دکتری، به دلایلی همچون اعمال سلیقه در پذیرش دانشجویان از سوی دانشگاه‌ها و کاستی در رعایت عدالت آموزشی، از نامتمرکز به نیمه‌متمرکز تغییر یافت و در ۹ گروه آموزشی شامل: گروه فنی و مهندسی، گروه علوم انسانی، گروه کشاورزی و منابع طبیعی، گروه علوم پایه، گروه علوم پزشکی، گروه زبان‌های خارجی، گروه دامپزشکی، گروه تربیت بدنی و گروه هنر برگزار شد. سیستم نیمه‌متمرکز پذیرش دکتری متشکل از دو بخش کلی: آزمون کتبی (متشکل از آزمون استعداد تحصیلی، آزمون زبان انگلیسی و آزمون اختصاصی) و مصاحبه (بررسی سوابق علمی، آموزشی و پژوهشی) است. متولی برگزاری آزمون کتبی سازمان سنجش است و داوطلبانی که آزمون کتبی را با موفقیت پشت سر بگذرانند برای انجام مصاحبه به دانشگاه مربوطه معرفی می‌شوند؛ در نهایت، با توجه به نتایج آزمون کتبی و مصاحبه‌ها اسامی پذیرفته‌شدگان نهایی اعلام می‌شود (نگاه کنید به خدایی، حاتمی و محمدی روزبهانی، ۱۳۹۲). برخلاف ایران، در کشورهای غربی سیستم پذیرش کاملاً نامتمرکز است. در این کشورها پذیرش مسئولیت دانشگاه‌ها و گروه‌های آموزشی است (شوارتز، ۲۰۰۴) و این مؤسسات آموزش عالی هستند که

-
- 1- Schwartz
 - 2- Fu
 - 3- Hagedorn & nora
 - 4- Handa & Gordon
 - 5- Feletti, Sanson- Fisher, & Vidler
 - 6- Kuncel, Hezlett, & Ones
 - 7- Bittlingmaier
 - 8- Da Roza

الزامات و معیارهای ورود به مقطع دکتری را مشخص کرده، روش‌های ارزیابی خود را انتخاب کرده و در نهایت دانشجویان خود را انتخاب می‌کنند (آژانس تضمین کیفیت در آموزش عالی^۱، ۲۰۱۱؛ شوارتز، ۲۰۰۴). با نگاهی به سیستم پذیرش در کشورهای مختلف می‌توان پی برد که سیاست‌ها و روش‌های پذیرش^۲ دانشجویان دکتری در کشورها و مؤسسات مختلف بسیار متفاوت است (یونسکو^۳، ۲۰۰۶). برخی از روش‌های پذیرش به‌شدت رقابتی و گزینشی عمل می‌کنند، دیگر روش‌ها فقط مستلزم مدرک کارشناسی ارشد و نمرات خوب هستند و گرچه در روش‌های رقابتی و گزینشی از متقاضیان نمرات آزمون‌های استاندارد همچون GRE و آزمون زبان انگلیسی، توصیه‌نامه، ریزنمرات و رزومه مطالبه می‌شود و از آن‌ها مصاحبه به عمل می‌آید، در روش دوم تحویل ریزنمرات^۴ ممکن است کفایت کند. به‌رحال در اکثر موارد، این گروه آموزشی است که حرف آخر را در انتخاب و پذیرش داوطلبان می‌زند (کهیم، ۲۰۰۶). در آمریکا در برخی از رشته‌ها و دانشگاه‌ها، دانشجویان مستقیماً بعد از اتمام مقطع کارشناسی وارد دوره دکتری می‌شوند، درحالی‌که در بقیه موارد، مدرک کارشناسی ارشد برای پذیرش در دوره‌های دکتری لازم است. دانشگاه‌های اعطاکننده مدرک دکتری متمایزترین دانشگاه‌های آمریکا هستند و پذیرش در دوره‌های دکتری بی‌اندازه گزینشی است و تنها داوطلبان ممتاز پذیرفته می‌شوند (سدلک^۵، ۲۰۰۴).

از یک سو تغییر سیستم پذیرش دکتری به نیمه‌متمرکز موافقت‌ها و مخالفت‌هایی را در میان جامعه دانشگاهی به دنبال داشته است. از جمله ایرادات وارده به سیستم پذیرش نیمه‌متمرکز دکتری عبارت‌اند از: تستی بودن آزمون کتبی، کاهش کیفیت پژوهش در دوره دکتری (عزلی مقدم، ۱۳۹۰) یا به‌عبارت‌دیگر پذیرش داوطلبان نسبتاً بی‌کیفیت و افزایش پذیرش دانشجویان دکتری (مینایی، ۱۳۸۹). موافقان وجود عواملی همچون رشد متقاضیان دوره دکتری (ایسنا، ۱۳۹۱) و اجرای عدالت آموزشی (ایسنا، ۱۳۹۱) را دلایل تغییر سیستم پذیرش دکتری ذکر می‌کنند. از سوی دیگر، تقاضا برای ورود به دوره دکتری در میان فارغ‌التحصیلان ایرانی در چند سال اخیر بیش از هر زمان دیگری افزایش داشته است که همان مبحث محدودیت منابع و

1- The Quality Assurance Agency for Higher Education

2- admission policy and practice

3- UNESCO

4- transcript

5- Sadlak

امکانات را مطرح می‌سازد و دانشگاه‌ها را مجبور می‌سازد تا دست به انتخاب بزنند (نگاه کنید به سالواتوری^۱، ۲۰۰۱). تغییر سیستم پذیرش دکتری و افزایش تقاضا برای دوره‌های دکتری سبب شده‌اند تا دانشگاه‌ها و گروه‌های آموزشی به پژوهش‌های معتبر و به روز در خصوص اینکه از چه اطلاعات و معیارهایی جهت انتخاب داوطلبان دکتری استفاده کنند، نیاز پیدا کنند. وجود چنین پژوهش‌های بسیار مهم است چرا که دوره‌های دکتری در مقایسه با دوره‌های پایین‌تر آموزش عالی هزینه‌برتر و نیازمند هوش بالاتری است (ویلینگام، ۱۹۷۷).

از این رو، محققین پژوهش حاضر معتقدند که به‌منظور برون‌رفت از آشفتگی‌های موجود در زمینه پذیرش دکتری و استقرار یک سیستم پذیرش منصفانه، یکی از راهکارها انجام مطالعه تطبیقی است. مطالعات تطبیقی در حوزه آموزش، زمینه‌های مناسب برای شناسایی و رفع نقاط ضعف، تنگناها و مشکلات موجود در هر بعد از نظام آموزشی را فراهم آورده و به دست‌اندرکاران کمک می‌کند تا با فهم بهتر و دید وسیع‌تری اقدام به طراحی و یا اصلاح برنامه‌های نظام آموزشی نمایند. در مورد مطالعه حاضر نیز، اطلاع از نحوه پذیرش داوطلبان دکتری در دانشگاه‌های برتر، ویژگی‌های مطلوب مورد توجه در زمان پذیرش و الزامات ورود آن‌ها امری لازم و ضروری به نظر می‌رسد، چرا که از این طریق می‌توان نیم‌رخ از سیستم‌های پذیرش دانشگاه‌های برتر ارائه کرد و آن‌ها را از ابعاد گوناگون با سیستم پذیرش دکتری در ایران مقایسه کرد و بدین ترتیب راهکارهایی جهت بهبود وضعیت کنونی سیستم پذیرش دکتری در ایران ارائه کرد؛ به عبارت دیگر، با مطالعه سیستم پذیرش دکتری در دانشگاه‌های برتر و مقایسه آن‌ها با سیستم پذیرش دکتری در ایران می‌توان به شباهت‌ها و تفاوت‌ها و همچنین تنگناها و نقاط ضعف سیستم پذیرش کنونی دکتری در ایران پی برد، راهکارهای عملی برای رفع آن‌ها ارائه داد و بدین ترتیب به شناسایی و پذیرش داوطلبان شایسته و بااستعداد و در نهایت حفظ کیفیت دوره دکتری کمک کرد. در غیر این صورت، پذیرش داوطلبان فاقد صلاحیت سبب هدر رفت زمان و هزینه از سوی دانشگاه و داوطلب (کانسل و همکاران، ۲۰۰۱؛ بیتلینگمایر، ۱۹۷۷) و ضعیف شدن حوزه مربوطه می‌شود (کانسل و همکاران، ۲۰۰۱)؛ بنابراین، هدف پژوهش حاضر بررسی تطبیقی سیستم پذیرش دانشجویان دکتری در سه دانشگاه برتر دنیا -هاروارد، استنفورد، کمبریج- و ایران از سه منظر هدف،

ویژگی‌های مطلوب و معیارهای ورود است.

سیستم پذیرش

پذیرش در آموزش عالی یک واژه کلی است که همه فعالیت‌ها، سیاست‌ها، رویه‌ها و اقدامات صورت گرفته در فرآیند پذیرش دانشجویان در آموزش عالی را در برمی‌گیرد (آژانس تضمین کیفیت در آموزش عالی، ۲۰۰۶)؛ به عبارت دیگر، خط‌مشی پذیرش سنگ بنای همه اقدامات، از تماس اولیه با متقاضیان بالقوه گرفته تا پذیرش دانشجو در مؤسسه یا دانشگاه می‌باشد (مؤسسه حمایت از حرفه‌ای‌گری در پذیرش^۱، ۲۰۰۹). هدف سیستم پذیرش نیز شناسایی و انتخاب شایسته‌ترین افرادی است که عملکرد موفقیت‌آمیزی در دوره و دانشگاه خواهند داشت (نگاه کنید به کراسبای^۲ و همکاران، ۲۰۰۳؛ آژانس تضمین کیفیت در آموزش عالی، ۲۰۱۳؛ شوارتز، ۲۰۰۴؛ دروزا، ۱۹۸۸؛ فاور^۳، ۲۰۰۶؛ سالواتوری، ۲۰۰۱؛ ساتی، فرانس و ولنتاین^۴، ۱۹۹۱؛ نلسون، کانادا و لنکستر^۵، ۲۰۰۳؛ برمیستر و همکاران^۶، ۲۰۱۴). همچنان که نایر^۷ (۱۹۹۲) بیان می‌کند "هدف فرآیند پذیرش انتخاب دانشجویانی است که برنامه آموزشی را به پایان می‌برند و وارد یک حرفه تخصصی می‌شوند، عملکرد خوبی در دوره دکتری دارند، عملکرد حرفه‌ای چشمگیری دارند و خصوصیات و ارزش‌های اخلاقی که برآزنده یک فرد حرفه‌ای است را دارا هستند" (به نقل از سالواتوری، ۲۰۰۱).

با توجه به هدف سیستم پذیرش می‌توان گفت که ماهیت فرآیند پذیرش پیش‌بینی کردن است - پیش‌بینی اینکه کدام‌یک از داوطلبان عملکرد موفقیت‌آمیزی در دوره دکتری خواهند داشت. از این رو، یکی از مسائل مهم در سیستم پذیرش مسئله پیش‌بین‌ها است و برای اینکه سیستم پذیرش به درستی پیش‌بینی کند لازم است متغیرهای پیش‌بین روا، پایا، مقبول، مهم و مرتبط باشند. متغیرهای پیش‌بین مقیاس یا سنج‌های پتانسیل دانشجو هستند؛ به عبارت دیگر، ما به دنبال چه کسی با چه ویژگی‌هایی هستیم. این سؤال مهمی است چرا که تصمیمات خطیری

1- Supporting Professionalism in Admission (SPA)

2- Crosby, & et al

3- Fauber

4- Saaty, France, & Valentine

5- Nelson, Canada, & Lancaster

6- Burmeister & et al.

7- Nayer

با استفاده از معیارهای پذیرش صورت می‌گیرد (فو، ۲۰۱۲). بنابراین، متغیرهای پیش‌بین یا معیارهای پذیرش یکی از مسائل اصلی در طراحی سیستم پذیرش منصفانه و کارا است. در تعیین فاکتورها یا معیارهای پذیرش دو سؤال اصلی مطرح می‌شود:

۱. کدام معیارها یا عوامل می‌توانند دانشجویان موفق را از دانشجویان ناموفق متمایز سازند (وینر^۱، ۲۰۱۳)؛ به عبارت دیگر، آیا متغیرهای پیش‌بین موفقیت دانشجو را پیش‌بینی می‌کنند (ویلینگام^۲، ۱۹۷۳؛ بل^۳ و همکاران، ۲۰۱۴).

۲. نحوه سنجش آن‌ها چگونه است (نگاه کنید به کیلونن، والترز و کافمن^۴، ۲۰۰۵؛ نلسون و همکاران، ۲۰۰۳).

سؤال اول با روایی پیش‌بین متغیرهای پیش‌بین سر و کار دارد. این مسئله مهم‌ترین بعد معیارهای پذیرش یا مسئله پیش‌بین است؛ جای هیچ بحثی نمی‌ماند اگر متغیرهای پیش‌بین توان پیش‌بینی نداشته باشند (کانسل و هزلت^۵، ۲۰۰۷؛ دانلپ، هنلی و فرسر^۶، ۱۹۹۸)؛ بنابراین، تعیین معیارهای غیرسوگیرانه برای پیش‌بینی موفقیت دانشجو در مقطع تحصیلات تکمیلی یک فعالیت چالش‌برانگیز است (بل و همکاران، ۲۰۱۴؛ هاگدورن و نورا، ۱۹۹۶)؛ چرا که مسئله معیارهای پذیرش با مسائل اخلاقی، پراگماتیک و همچنین هزینه‌های مالی و زمانی گره خورده است (هاگدورن و نورا، ۱۹۹۶).

مطالعات اولیه دید محدودی نسبت به متغیرهای پیش‌بین داشت و متغیرهای پیش‌بین عمدتاً شامل معیارهای سنتی پذیرش بود که صرفاً سنجه ویژگی‌های شناختی همچون تسلط بر دانش هستند و در ادبیات بر آن نام‌های دیگری همچون فاکتورهای شناختی، فاکتورهای آکادمیک و معیارهای کمی اطلاق می‌شود (هاگدورن و نورا، ۱۹۹۶). با آشکار شدن محدودیت‌های متغیرهای شناختی، همچون توان پیش‌بینی پایین (نگاه کنید به داج و دروین^۷، ۲۰۰۸) و سوگیری (نگاه کنید به هاگدورن و نورا، ۱۹۹۶). امروزه این اجماع وجود دارد که در

-
- 1- Weiner
 - 2- Willingham
 - 3- Bell
 - 4- Kyllonen, Walters, & Kaufman
 - 5- Kuncel & Hwzlett
 - 6- Dunlap, Henley, & Fraser
 - 7- Dodge & Derwin

فرآیند پذیرش علاوه بر متغیرهای شناختی، آکادمیک یا سنتی - سطح دانش، پیشرفت تحصیلی، معدل، نمرات- باید به متغیرهای غیر شناختی، غیر آکادمیک یا غیر سنتی - همچون انگیزه، شخصیت، علاقه، اخلاقیات، توانایی نوشتاری، توان برقراری رابطه، تعهد و ...- نیز توجه کرد (نگاه کنید به کیلون و همکاران، ۲۰۰۳؛ بیتلینگمایر، ۱۹۷۷؛ سالواتوری، ۲۰۰۱؛ ساتی و همکاران، ۱۹۹۱؛ نلسون و همکاران، ۲۰۰۳). در همین راستا، لیسکاژ (۱۹۹۳) اظهار می‌دارد که دوره‌های تحصیلات تکمیلی باید تلاش بیشتری را صرف شناسایی فاکتورهای فردی یا غیر شناختی مرتبط با موفقیت نمایند؛ فاکتورهایی از قبیل الف) انگیزش برای فعالیت در دوره تحصیلات تکمیلی، ب) علاقه به انجام تحقیق، پ) مقابله با ابهام، ت) حس تعادل در زندگی، ث) انتظارات واقعی از فعالیت در دوره تحصیلات تکمیلی، ج) برآوردن تقاضاها و الزامات دوره تحصیلات تکمیلی. در پاسخ به این سؤال "چگونه می‌توان پیش‌بینی را بهبود بخشید"، لیتلیچ، برگ و راست^۱ (۱۹۷۸) بیان می‌کنند که باید از مدل تک‌بعدی انتخاب مبتنی بر فاکتورهای شناختی فاصله گرفت و به سمت مدل چندبعدی انتخاب که از عوامل غیر شناختی نیز استفاده می‌کند حرکت کنیم. در واقع، گنجاندن عوامل غیر شناختی در فرآیند پذیرش نه تنها محدودیت‌های مقیاس‌های سنتی را تقریباً برطرف می‌سازد بلکه انصاف و روابی در فرآیند پذیرش را افزایش می‌دهد (کیلون و همکاران، ۲۰۰۵)، فرصت‌های برابری را برای داوطلبان فراهم می‌آورد و به هدف تنوع در آموزش عالی کمک می‌کند (کانسل و هزلت، ۲۰۰۷؛ کیلون و همکاران، ۲۰۰۵؛ داج و دروین، ۲۰۰۸) و در نهایت دقت پیش‌بینی را افزایش می‌دهد (کانسل و هزلت^۲، ۲۰۰۷؛ کانسل و هزلت، ۲۰۱۰).

انزایت و گیتومر^۳ (۱۹۸۹) در تحقیق خود که از جمله تحقیقات بارز در زمینه ویژگی‌های مورد توجه در هنگام پذیرش است، هفت مهارت و شایستگی مورد توجه در زمان پذیرش را شناسایی کردند. این ویژگی‌ها یا شایستگی‌ها عبارت‌اند از: تبیین، ترکیب، خلاقیت، برقراری ارتباط، انگیزش، برنامه‌ریزی، حرفه‌ای‌گرایی. همان‌طور که ملاحظه می‌شود به‌جز دو یا سه شایستگی اول که شناختی هستند، مابقی شایستگی‌ها ماهیتاً غیر شناختی‌اند (کیلون و همکاران، ۲۰۰۵). کیلون و همکاران (۲۰۰۵) در پژوهش خود عوامل غیر شناختی مورد توجه

1- Littlepage, Bragg, & Rust

2- Kuncel & Hezlett

3- Enright and Gitomer

در زمان پذیرش را به سه دسته شخصیت، فاکتورهای نگرشی (مفهوم خود، خودکارآمدی، انگیزش، علائق، نگرش‌ها یا ارزش‌های اجتماعی) و عوامل شبه شناختی (خلاقیت، هوش هیجانی، سبک‌شناختی و فراشناخت) تقسیم‌بندی می‌کنند. واپل، برتون، کانی و جکنتال^۱ (۲۰۰۲) از طریق مصاحبه با اعضای هیئت‌علمی ۳۰ متغیر پیش‌بین را شناسایی کردند که به ترتیب اهمیت عبارت‌اند از: تناسب بین دانشجو و اهداف برنامه، ارزش‌ها (درستی و راستی)، بلوغ، توانایی نوشتن، تجربه پژوهشی/تحصیلی، مهارت‌های میان‌فردی، تعهد به رشته، ابتکار عمل، وسعت نظر، توانایی تفکر انتقادی و حل مسئله، انگیزش و حمیت، توانایی انجام کار در مقطع تحصیلات تکمیلی، رهبری، سماجت، استقلال، داشتن ذهن باز، برقراری ارتباط حرفه‌ای، تسلط به زبان انگلیسی، خلاقیت، سواد کامپیوتر، مهارت در پژوهش، توانایی جمع‌آوری اطلاعات، داشتن وجهه حرفه‌ای، تناسب با فضای برنامه، انگیزه پژوهشی، انعطاف، نگرش مثبت، کمک حرفه‌ای، توانایی استخراج نتایج دقیق و توانایی از قبل برنامه‌ریزی کردن. کراسبای و همکاران (۲۰۰۳) از طریق مصاحبه با اعضای هیئت‌علمی چهار دسته ویژگی مطلوب داوطلبان ورود به دوره تکمیلی پرستاری را شناسایی کردند. این شایستگی‌ها عبارت‌اند از شایستگی‌های فردی، شایستگی‌های حرفه‌ای، مهارت‌های بالینی و تجارب بالینی. همان‌گونه که ملاحظه می‌شود، ویژگی‌های فردی یا غیر شناختی همچون اخلاقی بودن به‌عنوان یکی از ویژگی‌های مهم ذکر شده است که در کنار ویژگی‌های شناختی همچون شایستگی‌های حرفه‌ای یا مهارت‌های بالینی باید در زمان پذیرش مورد توجه قرار گیرد.

سؤال دوم در خصوص نحوه سنجش ویژگی‌های مطلوب در زمان پذیرش است و معطوف به الزامات ورود یا پذیرش است. بعد از مشخص شدن ویژگی‌های شناختی و غیر شناختی مطلوب، نحوه سنجش و کمی ساختن آن‌ها مسئله‌ای است که بلافاصله مطرح می‌شود. امروزه از دو مقیاس یا سنجه برای سنجش ویژگی‌های مطلوب استفاده می‌شود: مقیاس‌های سنتی یا شناختی و مقیاس‌های غیر سنتی یا غیر شناختی. در زیر هر یک از این مقیاس توضیح داده می‌شود.

الف) مقیاس‌های سنتی یا شناختی: سنجه ویژگی‌های شناختی یا ذهنی داوطلب هستند (هاگدورن و نورا، ۱۹۹۶) و شامل معدل و نمرات آزمون‌های استاندارد همچون GRE،

1- Walpole, Burton, Kanyi, & Jackenthal

^۱MCAT، GMAT، MAT هستند که برای سنجش ویژگی‌های شناختی یا آکادمیک از آن‌ها استفاده می‌شود. این دو سنجه متداول‌ترین پیش‌بینی‌کننده‌های مورد استفاده در مطالعات مربوط به موفقیت در تحصیلات تکمیلی بوده (ویلینگام، ۱۹۷۳؛ نلسون و همکاران، ۲۰۰۳؛ هاگدورن و نورا، ۱۹۹۶؛ سنجر و الستر^۲، ۱۹۷۴) و اعضای هیئت علمی نیز در هنگام اتخاذ تصمیمات پذیرش بیشترین وزن را به آن‌ها اختصاص می‌دهند (هاگدورن و نورا، ۱۹۹۶). دو مفروضه اساسی سنگ بنای استفاده از موفقیت تحصیلی دوره کارشناسی^۳ و آزمون استاندارد به‌عنوان پیش‌بینی‌کننده‌های موفقیت در تحصیلات تکمیلی می‌باشند: (۱) موفقیت در دوره کارشناسی (که به‌عنوان پیشرفت تحصیلی تعریف می‌شود) پیش‌بینی‌کننده پیشرفت تحصیلی در سطح تحصیلات تکمیلی است و (۲) رفتارها و مهارت‌های لازم در سطح تحصیلات تکمیلی صرفاً گسترش‌یافته رفتارها و مهارت‌های موفقیت در دوره کارشناسی می‌باشند (هاگدورن و نورا، ۱۹۹۶).

ب) مقیاس‌های غیر سنتی یا غیر شناختی که ویژگی‌های غیر شناختی یا غیر آکادمیک مرتبط با عملکرد، همچون انگیزش، شخصیت و غیره را می‌سنجند (نگاه کنید به هدلاند و همکاران، ۲۰۰۶). این مقیاس‌ها گستره وسیع اما قابل‌مدیریتی از الزامات ورود (کیلونن و همکاران، ۲۰۰۵) همچون مصاحبه، داده‌های بیوگرافیک (سن، وضعیت تأهل، جنس)، آزمون‌های شخصیت، آزمون‌های قضاوت در موقعیت^۴، توصیه‌نامه‌ها، تجارب کاری، رزومه، مقالات، اظهارات شخصی^۵ را در برمی‌گیرد. امروزه از هر دوی این مقیاس‌ها به موازات هم به‌منظور افزایش توان پیش‌بین تصمیمات پذیرش استفاده می‌شود؛ چرا که هر یک از مقیاس‌های پذیرش محدودیت‌هایی دارند. در این راستا، داج و دروین (۲۰۱۱) بیان داشتند که مقیاس‌های شناختی همچون نمرات آزمون‌های استاندارد و معدل تنها بخشی از داستان پیش‌بینی موفقیت در دوره دکتری را بیان می‌کند و بخش اعظم واریانس عملکرد تحصیلی بدون توضیح می‌ماند (سالواتوری، ۲۰۰۱)؛ بنابراین لازم است تا مقیاس‌های شناختی همچون

- 1- Medical College Admission Test
- 2- Miller Analogy Test
- 3- Senger & Elster
- 4- undergraduate academic achievement
- 5- situational- judgment test
- 6- personal statement

رزومه، بیان هدف، توصیه‌نامه‌ها و مصاحبه‌ها نیز مورد استفاده قرار گیرند (نگاه کنید به سالواتوری، ۲۰۰۱). از این رو، انتخاب دانشجویان بر اساس یک معیار ورود، برای مثال معدل کارشناسی یا کارشناسی ارشد، می‌تواند سبب حذف دانشجویان رشد یافته‌ای^۱ شود که سوابق کارشناسی‌شان ممکن است سطح فعلی آمادگی و تعهد آن‌ها را منعکس ننماید (هاگدورن و نورا، ۱۹۹۶؛ داج و دروین، ۲۰۰۸).

علاوه بر دو مسئله فوق، موضوع دیگر وزن اختصاص داده شده به هر یک از این مقیاس‌ها است. محققان معتقدند که ترکیب وزن‌دار چند مقیاس پذیرش ضریب روایی سیستم پذیرش را افزایش می‌دهد (نگاه کنید به بیتلینگمایر، ۱۹۷۷؛ دانلپ و همکاران، ۱۹۹۸؛ داج و دروین، ۲۰۰۸). ترکیب وزن‌دار الزامات ورود -چه شناختی و چه غیر شناختی- مسئله بسیار مهمی است چرا که در غیر این صورت زمینه برای سوگیری در فرآیند پذیرش مهیا می‌شود (نگاه کنید به نلسون و همکاران، ۲۰۰۳)؛ بنابراین استفاده از مقیاس‌های پذیرش متعدد و گوناگون کافی نیست، بلکه باید به آن‌ها وزن متناسب داده نیز اختصاص یابد.

در مجموع، می‌توان گفت که امروزه در فرآیند پذیرش داوطلبان دکتری بر اساس ویژگی‌های شناختی و غیر شناختی غربال شده و به منظور سنجش این ویژگی‌ها از مقیاس‌های شناختی و غیر شناختی استفاده می‌شود. بعلاوه، به هر یک از این مقیاس به منظور ارزیابی منصفانه و جامع داوطلبان ضرایب خاصی داده می‌شود. از این رو، با توجه به مباحث مطرح شده در بالا، سؤالات پژوهش حاضر عبارت‌اند از:

۱. هدف سیستم پذیرش در دانشگاه‌های برتر و ایران چیست؟
۲. وجه اشتراک و افتراق سیستم پذیرش در دانشگاه‌های برتر و ایران از نظر هدف چیست؟
۳. ویژگی‌های مطلوب مورد توجه سیستم پذیرش دانشگاه‌های برتر و سیستم پذیرش دکتری ایران کدام‌اند؟
۴. وجه اشتراک و افتراق سیستم‌های پذیرش در زمینه ویژگی‌های مطلوب چیست؟
۵. الزامات ورود سیستم پذیرش دانشگاه‌های برتر و سیستم پذیرش دکتری ایران کدام‌اند؟

۶. وجه اشتراک و افتراق سیستم‌های پذیرش در زمینه الزامات ورود چیست؟

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش کیفی حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر روش انجام توصیفی-تطبیقی است. مطالعات تطبیقی راهبردی عقلایی جهت استفاده از تجارب دیگران می‌باشد (آقازاده، ۱۳۸۶) که در آن از طریق مقایسه دو یا چند پدیده اختلاف و یا تشابه آن‌ها تجزیه و تحلیل و شناسایی می‌شود. بدین منظور، از میان دانشگاه‌های فهرست شده در نظام رتبه‌بندی شانگهای سه دانشگاه برتر دنیا -هاروارد، استنفورد و کمبریج- به صورت هدفمند انتخاب و به همراه سیستم پذیرش نیمه‌متمرکز دکتری ایران مورد مطالعه قرار گرفتند. دلیل انتخاب سه دانشگاه برتر این است که این دانشگاه‌ها از سیستم پذیرش بسیار گزینشگرانه و علمی‌ای برخوردارند و می‌توانند به‌عنوان مرجعی برای سایر دانشگاه‌ها باشند. ابزار گردآوری داده‌ها فیش‌های اطلاعاتی بود و جهت گردآوری اطلاعات از اسناد و مدارک، مقالات، اینترنت، درگاه دانشگاه‌های مربوطه، بولتن‌ها و انتشارات داخلی این دانشگاه‌ها و مکاتبه با آن‌ها استفاده شد. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از الگوی بردی^۱ که شامل چهار مرحله توصیف، تفسیر، هم‌جواری^۲ و مقایسه است، استفاده شد. بر اساس این الگو، ابتدا اطلاعات موردنیاز درباره سیستم پذیرش دکتری از منابع معتبر جمع‌آوری شد و به‌طور دقیق مورد مطالعه و تحلیل قرار گرفت، سپس این اطلاعات در قالب جداولی طبقه‌بندی گردید. این جداول برای هر یک از ابعاد سیستم پذیرش تهیه و تنظیم گردید و بدین ترتیب به اطلاعات مربوط به سیستم پذیرش هر یک از دانشگاه‌ها نظم داده شد. سپس تشابهات و تفاوت‌ها در هر بعد از سیستم پذیرش دانشگاه‌های مورد مطالعه تعیین گردید و در نهایت بر اساس این تشابهات و تفاوت‌ها، پیشنهادهای کاربردی برای بهبود بخشیدن به هر یک از ابعاد سیستم پذیرش ارائه شد.

یافته‌ها

۱. هدف سیستم پذیرش در دانشگاه‌های برتر و ایران چیست؟

1- Beredy
2- juxtaposition

جدول ۱. هدف سیستم پذیرش در دانشگاه‌های برتر و ایران

دانشگاه	هدف سیستم پذیرش
هاروارد	هدف گروه‌های آموزشی جذب داوطلبان با استعداد و حفظ تنوع در بدنه دانشجویان تحصیلات تکمیلی از نظر علایق، تجارب شخصی، فرهنگ، نژاد، قومیت و جنسیت است.
استنفورد	دانشگاه استنفورد دانشجویان شایسته فارغ از نژاد، رنگ پوست، ملیت یا قومیت، جنسیت، سن، ناتوانی، مذهب، جهت‌گیری جنستی، یا هویت جنسیتی را پذیرش می‌کند. در دانشگاه استنفورد، پذیرش دانشجویان متنوع از نظر فرهنگی، موقعیت اجتماعی-اقتصادی، نژادی، قومیتی، جنسیتی، تجربه کاری و علایق در مقطع تحصیلات تکمیلی اهمیت دارد.
کمبریج	هدف اصلی سیستم پذیرش انتخاب افراد شایسته و آماده است.
ایران	هدف سیستم پذیرش عبارت است از: <ul style="list-style-type: none"> • اجرای عدالت آموزشی و فرصت برابر برای متقاضیان ورود به دوره‌های دکتری • سنجش علمی داوطلبان ورود به دوره‌های دکتری • ایجاد وحدت رویه و هماهنگی دانشگاه‌ها با سیاست‌های وزارت علوم در پذیرش دانشجو • کمک به دانشگاه‌ها برای پذیرش دانشجویان مستعد در دوره‌های دکتری تخصصی • کاهش هزینه اجرای آزمون‌های موازی و جلوگیری از اتلاف منابع • ایجاد فضای شفاف در پذیرش دانشجو

۲. وجه اشتراک و افتراق سیستم پذیرش در دانشگاه‌های برتر و ایران از نظر هدف

چيست؟

جدول ۲. اشتراکات و افتراقات سیستم پذیرش در دانشگاه‌های برتر و ایران از نظر هدف

اشتراکات	افتراقات
هدف اصلی سیستم پذیرش در دانشگاه‌های برتر شناسایی و انتخاب شایسته‌ترین و مستعدترین داوطلبان دوره دکتری می‌باشد. در ایران نیز، یکی از اهداف سیستم پذیرش دکتری شناسایی و پذیرش داوطلبان مستعد برای دوره‌های دکتری است.	برخلاف دانشگاه کمبریج، دیگر هدف سیستم پذیرش دکتری در دانشگاه‌های هاروارد و استنفورد حفظ تنوع در بدنه دانشجویان دکتری نیز هستند. در ایران، سیستم پذیرش دکتری ۶ هدف را دنبال می‌کند که تنها یکی از آن‌ها پذیرش داوطلبان مستعد است؛ بنابراین، سیستم پذیرش دکتری در ایران از نظر تعدد هدف متنوع از سیستم پذیرش دکتری در دانشگاه‌های برتر است

همان‌طور که گفته شد، در دانشگاه‌های هاروارد و استنفورد حفظ تنوع در کلاس درس به‌عنوان یک اصل و هدف دیگر در هنگام اتخاذ تصمیمات پذیرش مدنظر قرار می‌گیرد. این دانشگاه‌ها برای تنوع ارزش قائل‌اند زیرا باور دارند که تنوع جنسیتی، فرهنگی، نژادی و قومی برای خلاقیت، تعالی فکری و یک فرآیند آموزشی عمیق و متحولانه ضروری است و الزامات ورود مورد استفاده در فرآیند پذیرش در خدمت حفظ تنوع در کلاس و دوره است.

در ایران، سیستم پذیرش نیمه‌متمرکز دکتری ۶ هدف را دنبال می‌کند که یکی از آن‌ها "پذیرش دانشجویان مستعد" است؛ بنابراین، سیستم پذیرش نیمه‌متمرکز دکتری در ایران از نظر تعدد هدف متنوع‌تر از سیستم پذیرش دانشگاه‌های برتر است. در واقع، سیستم پذیرش نیمه‌متمرکز دکتری سعی دارد تا از طریق "سنجش علمی داوطلبان"، "ایجاد فضای شفاف در پذیرش دانشجویان"، "استفاده کارا از منابع" و "ایجاد وحدت رویه" به دانشگاه‌ها کمک کند تا داوطلبان مستعد را پذیرش نمایند. وجود اهداف متنوع در سیستم پذیرش دکتری در ایران همچون "ایجاد فضای شفاف در پذیرش" و "سنجش علمی داوطلبان" معطوف به این واقعیت است که در سیستم پذیرش نامتمرکز گزارش‌های متعددی مبنی بر اعمال سلیقه در پذیرش دانشجویان و کاستی در رعایت عدالت آموزشی وجود داشت (نگاه کنید به خدایی، حاتمی، محمدی روزبهانی، ۱۳۹۲) و سیستم پذیرش نیمه‌متمرکز با هدف برطرف کردن این مشکلات و بهبود وضعیت پذیرش روی کارآمد.

۳. ویژگی‌های مطلوب مورد توجه سیستم پذیرش دانشگاه‌های برتر و سیستم

پذیرش دکتری ایران کدام‌اند؟

جدول ۳. ویژگی‌های مطلوب مورد توجه سیستم پذیرش در دانشگاه‌های برتر و ایران

دانشگاه	ویژگی‌های مطلوب
هاروارد	با بررسی گروه‌های آموزشی که دوره‌های دکتری برگزار می‌کنند می‌توان پی برد که گروه‌های آموزشی مختلف در زمان پذیرش به شایستگی‌ها و مهارت‌های متفاوتی توجه می‌کنند که از جمله آن‌ها می‌توان به موارد زیر اشاره کرد: علاقه شدید به یادگیری، تجربه کاری، تعهد بالا، توانایی نوشتاری، برنامه‌های آتی فرد، انگیزه ادامه تحصیل، توانایی‌های فکری، خلاقیت، قریحه و ابتکار، پتانسیل رهبری، حساسیت نسبت به دیگران، توانایی انجام کار مستقل، کنجکاوی سیری‌ناپذیر، سماجت در پیگیری امور تحصیلی و پژوهشی، جاه‌طلبی، دلسوزی، شایستگی و عملکرد آکادمیک، ظرفیت عاطفی، توانایی کار با دیگران، توانایی برقراری ارتباط کتبی و شفاهی، داشتن مهارت‌های حرفه‌ای، توانایی قضاوت

ادامه جدول ۳. ویژگی‌های مطلوب مورد توجه سیستم پذیرش در دانشگاه‌های برتر و ایران

دانشگاه	ویژگی‌های مطلوب
	<p>درست، برقراری رابطه سازنده، انعطاف، توانایی تصمیم‌گیری در شرایط عدم اطمینان، صداقت، تسلط به زبان انگلیسی، تفکر انتقادی، توان انجام پژوهش، دستاوردهای پژوهشی، محل تحصیل.</p> <p>در کل، می‌توان گفت که به‌منظور جذب بهترین داوطلبان مجموعه وسیعی از ویژگی‌های آکادمیک/شناختی یا حرفه‌ای و غیر آکادمیک/غیر شناختی یا فردی مورد ملاحظه قرار می‌گیرد. شایان ذکر است که هر یک از گروه‌های آموزشی با توجه به نیاز و اهداف خود به برخی از ویژگی‌های فوق اهمیت بیشتری داده یا برخی از این ویژگی‌ها را در نظر نمی‌گیرند.</p>
استنفورد	<p>در دانشگاه استنفورد، گروه‌های آموزشی مختلف با توجه به نیاز و هدف خود و بر اساس طیفی متنوعی از ویژگی‌های آکادمیک و غیر آکادمیک یا غیر شناختی و فردی اقدام به ارزیابی جامع از داوطلبان مقطع دکتری می‌نمایند. در مجموع و با بررسی ویژگی‌های مورد توجه گروه‌های مختلف آموزشی، می‌توان به ویژگی‌های زیر اشاره کرد: انرژی و اشتیاق در پیگیری فهم عمیق، تعهد، توانایی پژوهشی، علاقه پژوهشی، توانایی کار گروهی، آمادگی آکادمیک بالا، خلاقیت، خیال‌پردازی، پشتکار، توانایی انتقاد، خودانگیزگی، تناسب بین علایق پژوهشی متقاضی با علایق پژوهشی استادان، محل تحصیل، فهم مناسب از اصول اساسی رشته، تجارب کاری، تفاوت‌های فرهنگی/ قومی/ نژادی/ جنسیتی، برنامه‌های شغلی آتی فرد، استعداد، دستاوردهای آموزشی و پژوهشی، بنیه تحصیلی قوی، تسلط به زبان انگلیسی، استقلال فکری، توانایی تفکر تحلیلی، توانایی سازمان‌دهی و بیان روشن ایده‌ها، پتانسیل تدریس.</p> <p>ویژگی‌های مطلوب از یک گروه آموزشی به گروه آموزشی دیگر و حتی در درون یک گروه آموزشی از یک‌رشته به رشته دیگر متفاوت بوده و گروه‌های آموزشی با توجه به نیاز و اهداف تحصیلی و پژوهشی خود برای برخی از ویژگی‌های فوق اهمیت و ارزش بالاتری قائل‌اند.</p>
کمبریج	<p>در دانشگاه کمبریج، گروه‌های آموزشی مجموعه‌ای از ویژگی‌های مطلوب را در فرآیند پذیرش مورد ملاحظه قرار می‌دهند. در مجموع ویژگی‌های مورد توجه عبارت‌اند از: آمادگی آکادمیک، تناسب فرد-دوره، تسلط بر زبان انگلیسی، تجربه کاری مرتبط، وجود استاد راهنمای مناسب، وجود جا، توانایی مالی.</p> <p>ویژگی‌های مطلوب از یک گروه آموزشی به گروه آموزشی دیگر متفاوت بوده و برخی از ویژگی‌ها و کیفیات از ارزش و اهمیت بیشتری برخوردارند. در دانشگاه کمبریج، فرد ممکن است از هر نظر شایسته و بااستعداد باشد، اما به دلیل محدودیت امکانات همچون نبود استاد راهنمای مناسب پذیرفته نشود.</p>
ایران	<p>در ایران، از مجموعه‌ای از ویژگی‌ها و شایستگی‌ها به‌منظور تفکیک دانشجویان استفاده می‌شود. این ویژگی‌ها عبارت‌اند از: ویژگی‌های عمومی ورود به آموزش عالی (مثل، عدم فساد اخلاقی، پایبندی به نظام جمهوری اسلامی ایران، اعتقاد به اسلام یا یکی از ادیان تصریح‌شده در قانون جمهوری اسلامی ایران، عدم اعتیاد به مواد مخدر، التزام به احکام عملی اسلام، تناسب فیزیکی با رشته)، داشتن مدرک کارشناسی ارشد مورد تأیید وزارت علوم، داشتن صلاحیت علمی و توانایی در زبان خارجی.</p>

۴. وجه اشتراک و افتراق سیستم‌های پذیرش در زمینه ویژگی‌های مطلوب چیست؟

جدول ۴. اشتراکات و افتراقات سیستم‌های پذیرش از نظر ویژگی‌های مطلوب

اشتراکات	افتراقات
سیستم پذیرش دکتری در دانشگاه‌های برتر و ایران از طیفی از ویژگی‌های شناختی، همچون توانایی در زبان خارجی، صلاحیت و آمادگی علمی و ویژگی‌های غیر شناختی، همچون علاقه پژوهشی، توانایی کار گروهی، انگیزش و ...، به‌منظور تفکیک دانشجویان بالقوه موفق از دانشجویان بالقوه ناموفق استفاده می‌کند.	برخلاف دانشگاه‌های برتر و استنفورد، در دانشگاه کمبریج توانایی مالی داوطلب یکی از ویژگی‌های بسیار مهم در هنگام اتخاذ تصمیمات پذیرش است. در واقع، داوطلب باید شواهدی در خصوص توانایی تأمین مالی موردنیاز برای دوره تحصیلی را ارائه دهد و برنامه‌هایی برای تأمین این مبلغ داشته باشد.
	در دانشگاه‌های برتر دنیا طیف ویژگی‌های غیر شناختی یا غیر آکادمیک یا فردی بسیار گسترده‌تر است، اما در ایران تمرکز عمدتاً بر ویژگی‌های شناختی یا آکادمیک است. تفاوت دیگر این است که در دانشگاه‌های برتر اهمیت و ارزش ویژگی‌های مطلوب از یک گروه آموزشی به گروه آموزشی دیگر و حتی در درون یک گروه آموزشی از یک رشته به رشته دیگر متفاوت است، اما در ایران به دلیل ماهیت نیمه‌متمرکز سیستم پذیرش ارزش ویژگی‌های مطلوب برای گروه‌های آزمایشی تقریباً مشابه است؛ این را می‌توان به ضرابی که به مواد امتحانی داده شده است مشاهده کرد.

همان‌گونه که گفته شد، در دانشگاه‌های برتر طیف ویژگی‌های غیر شناختی/غیر آکادمیک موردنظر در زمان پذیرش در مقایسه با سیستم پذیرش دکتری ایران بسیار گسترده‌تر و متنوع‌تر است. در سیستم پذیرش نیمه‌متمرکز دکتری در ایران بیشتر بر ویژگی‌های شناختی/آکادمیک همچون مدرک کارشناسی ارشد، صلاحیت علمی و توانایی در زبان انگلیسی توجه می‌شود. هرچند که در دانشگاه‌های برتر نیز تسلط بر زبان انگلیسی نیز یک ویژگی مهم مورد توجه است اما در این دانشگاه‌ها توانایی سریع انتقال ایده‌ها به زبان انگلیسی به‌صورت شفاهی و کتبی مهم و ضروری است و شانس داوطلبان بین‌المللی برای پذیرش را افزایش می‌دهد، اما در ایران آشنایی به زبان انگلیسی در حد ترجمه کردن و گرامر مدنظر است. علاوه بر ویژگی‌های

شناختی/آکادمیک و غیر شناختی/غیر آکادمیک که به خود شخص برمی‌گردد، در دانشگاه‌های برتر ویژگی‌های دیگری که ما در اینجا آن‌ها را ویژگی‌های رابطه‌ای می‌نامیم، مورد توجه قرار می‌گیرند. منظور ما از ویژگی‌های رابطه‌ای آن دسته از ویژگی‌هایی هستند که میزان همخوانی و همسویی میان A و B را نشان می‌دهند. این ویژگی‌ها عبارت‌اند از تناسب داوطلب-دوره و تناسب داوطلب-استاد؛ بنابراین، داوطلب ممکن است از نظر ویژگی‌های شناختی و غیر شناختی در وضعیت مطلوبی باشد اما به دلیل اینکه حوزه علائق پژوهشی‌اش با حوزه علاقه پژوهشی اساتید همسو نیست در آن دوره پذیرش نشود. با نگاه به ویژگی‌های مورد توجه در سیستم پذیرش نیمه‌متمرکز دکتری در ایران می‌توان دریافت که به این ویژگی‌های رابطه‌ای که به یک رابطه و همکاری سازنده بین استادان و دانشجویان منتهی شود، توجه نمی‌شود.

۵. الزامات ورود سیستم پذیرش دانشگاه‌های برتر و سیستم پذیرش دکتری ایران کدامند؟

جدول ۵. الزامات ورود سیستم پذیرش در دانشگاه‌های برتر و ایران

دانشگاه	الزامات ورود
هاروارد	<p>در دانشگاه هاروارد، فرآیند پذیرش منصفانه، جامع و بسیار گزینشی است و هیچ معیار پذیرشی به‌تنهایی تعیین‌کننده موفقیت نیست و برای سنجش ویژگی‌های مطلوب از چندین معیار پذیرش برای ارزیابی داوطلبان استفاده می‌شود. این معیارها عبارت‌اند از:</p> <ul style="list-style-type: none"> • دارا بودن مدرک کارشناسی از دانشگاه‌های آمریکا یا معادل آن از یکی از مؤسسات خارج از آمریکا که به رسمیت شناخته می‌شود • تکمیل فرم درخواست آنلاین • رزومه: که پیشینه پژوهشی و آموزشی و کاری و صلاحیت‌های داوطلب را نشان می‌دهد. • بیان هدف^۱: که صلاحیت‌ها، شور و اشتیاق، نقاط قوت، تعهد، دلایل و انگیزه داوطلب برای ادامه تحصیل را نشان می‌دهد. • ریزنمرات همه مقاطع تحصیلی پیشین: که عملکرد و پیشرفت تحصیلی داوطلب را نشان می‌دهد. • آزمون توانایی شناختی استاندارد: یکی از الزامات ورود همه گروه‌های آموزشی نمره آزمون توانایی شناختی همچون GRE، GMAT، LSAT، MCAT است. با توجه به ماهیت و نیاز مقطع دکتری در یک رشته خاص، گروه آموزشی آزمون توانایی شناختی خاصی را مطالبه می‌کند. نباید بیش از ۵ سال از تاریخ آزمون سپری شده باشد.

ادامه جدول ۵. الزامات ورود سیستم پذیرش در دانشگاه‌های برتر و ایران

دانشگاه	الزامات ورود
	<ul style="list-style-type: none"> ● آزمون زبان انگلیسی: داوطلبان بین‌المللی که انگلیسی‌زبان مادری آن‌ها نیست و یا در دانشگاهی تحصیل کرده‌اند که انگلیسی‌زبان آموزشی نبوده است، باید نمره آزمون زبان انگلیسی همچون تافل یا آیلتس را ارائه کنند. نباید بیش از ۲ سال از تاریخ آزمون سپری شده باشد. ● توصیه‌نامه: در دانشگاه هاروارد داوطلب باید سه توصیه‌نامه را به همراه فرم درخواست آنلاین ارسال نماید. حداقل یکی از توصیه‌نامه‌ها باید توسط عضو هیئت‌علمی نوشته شود. توصیه‌نامه اطلاعات مناسبی درباره عملکرد آکادمیک، دستاوردهای پژوهشی، تفکر انتقادی و توانایی انجام پژوهش داوطلب را ارائه می‌دهد. ● مصاحبه: بعد از انتخاب داوطلبان شایسته بر اساس معیارهای فوق، این دسته از داوطلبان دعوت به مصاحبه حضوری (تک به تک یا گروهی) یا آنلاین (از طریق Skype) می‌شوند. در نهایت، با توجه به مصاحبه داوطلبان پذیرش می‌شوند. <p>معیارهای فوق آن دسته از معیارهایی هستند که در میان گروه‌های آموزشی دانشگاه هاروارد مشترک‌اند. برخی از گروه‌های آموزشی ممکن است معیارهای دیگری را مورد استفاده قرار دهد. برای مثال، داوطلبان دکتری حقوق باید یک پروپوزال پژوهشی را به همراه فرم درخواست آنلاین ارسال کنند یا دانشکده پزشکی بجای نمره GRE نمره آزمون^۱ MCAT را از داوطلب درخواست می‌کند. بعلاوه، در دانشگاه هاروارد به هر یک از معیارهای ورود فوق وزن خاصی داده می‌شود.</p>
استنفورد	<p>در دانشگاه استنفورد، گروه‌های آموزشی با توجه به نیاز خود از معیارهای متعددی برای ارزیابی و غربال داوطلبان استفاده می‌کنند. معیارهای متداول و مشترک در میان گروه‌های آموزشی عبارت‌اند از:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● داشتن مدرک کارشناسی از دانشگاه‌های آمریکا که توسط انجمن اعتبارسنجی محلی^۲ اعتبار آن تأیید شده است. برخی از گروه‌های آموزشی برای ادامه تحصیل در دوره دکتری مدرک کارشناسی ارشد را درخواست می‌کنند. ● داشتن مدرک بین‌المللی که معادل مدرک کارشناسی آمریکا از یک کالج یا دانشگاهی که رسمیت دارد. ● فرم درخواست آنلاین ● ریزنمرات همه مقاطع تحصیلی پیشین و معدل: هیچ حداقل نمره‌ای برای معدل در نظر گرفته نمی‌شود. ● آزمون توانایی شناختی: داوطلبین لازم است که آزمون GRE یا GMAT را داده باشند.

1- Medical College Admission test
2- regional accrediting association

ادامه جدول ۵. الزامات ورود سیستم پذیرش در دانشگاه‌های برتر و ایران

دانشگاه	الزامات ورود
	<p>برخی از گروه‌های آموزشی علاوه بر نمره آزمون عمومی GRE، نمره آزمون تخصصی GRE را نیز درخواست می‌کنند. گروه‌های آموزشی حداقل نمره برای آزمون GRE یا GMAT برای پذیرش در دوره دکتری را تعیین نمی‌کنند؛ اما متقاضیان با نمره بالاتر شانس بهتری برای پذیرش دارند. نباید بیش از ۵ سال از تاریخ برگزاری آزمون سپری شده باشد. برخی از گروه‌ها ممکن است بجای GRE از سایر آزمون‌ها استفاده کنند. برای مثال، دانشکده حقوق از داوطلب می‌خواهد نمره آزمون LSAT را به همراه فرم درخواست ارسال کنند.</p> <ul style="list-style-type: none"> • آزمون زبان انگلیسی: داوطلبانی که زبان مادری آن‌ها انگلیسی نیست یا در کالج یا دانشگاهی مدرک خود را اخذ کرده‌اند که زبان آموزش آنجا انگلیسی نمی‌باشد، بایستی نمره آزمون تافل را ارائه کنند. برخی از گروه‌های آموزشی، علاوه بر تافل، نمره آزمون انگلیسی گفتاری را درخواست می‌کنند. تسلط به زبان انگلیسی معیار بسیار مهمی در دانشگاه استنفورد می‌باشد و تنها افرادی پذیرفته می‌شوند که تسلط کامل بر زبان انگلیسی دارند. حداقل نمره برای تافل IBT ۱۰۰ و برای PBT ۶۰۰ می‌باشد و نباید بیش از ۱۸ ماه از تاریخ آزمون سپری شده باشد. • توصیه‌نامه: سه توصیه‌نامه بایستی به همراه فرم درخواست ارسال شود. حداقل یکی از توصیه‌نامه‌ها بایستی توسط عضو هیئت‌علمی در آخرین مقطع تحصیلی داوطلب به‌ویژه استاد راهنما نوشته شود. در صورتی که داوطلب شاغل است می‌تواند از همکاران خود درخواست کند توصیه‌نامه را بنویسند. معرفان باید کسانی باشند که می‌توانند درباره ظرفیت علمی داوطلب برای آن دوره، ظرفیت داوطلب برای انجام پژوهش خلاق و بدیع، توانایی‌های فکری، ویژگی‌های شخصی، مهارت‌های رهبری و خلاقیت اطلاعاتی ارائه کنند. • بیان هدف: بیان هدف که نباید از دو صفحه تجاوز کند، بایستی به همراه فرم درخواست به‌صورت آنلاین ارسال شود. داوطلب بایستی در بیان هدف اطلاعاتی درباره پیشینه پژوهشی‌اش، علایق پژوهشی‌اش، برنامه شغلی آینده‌اش، دلایلش برای دادن درخواست برای آن رشته را به‌صورت موجز ارائه دهد. • رزومه: در رزومه داوطلب می‌تواند همه کارهای انتشاراتی خود، صلاحیت‌ها، افتخارات، جوایز و پاداش‌ها، موفقیت‌های تحصیلی و علایق خود را لیست نماید. • مصاحبه: داوطلبانی که توسط کمیته پذیرش انتخاب می‌شوند، دعوت به مصاحبه، به هزینه گروه آموزشی، می‌شوند. داوطلبان شایسته دیگر کشورها که نمی‌توانند برای مصاحبه حضوری حاضر شوند، ممکن است دعوت به مصاحبه تلفنی شوند. <p>علاوه بر معیارها مشترک فوق، گروه‌های آموزشی ممکن است با توجه به نیاز خود از داوطلبان بخواهند تا به همراه فرم درخواست آنلاین اسناد دیگری را ارسال نمایند. در دانشگاه استنفورد به معیارهای ورود وزن خاصی داده نمی‌شود.</p>

ادامه جدول ۵. الزامات ورود سیستم پذیرش در دانشگاه‌های برتر و ایران

دانشگاه	الزامات ورود
کمبریج	<p>در دانشگاه کمبریج طیفی از معیارهای پذیرش به منظور سنجش ویژگی‌های مطلوب مورد استفاده قرار می‌گیرد. این معیارهای پذیرش عبارت‌اند از:</p> <ol style="list-style-type: none"> الزام آکادمیک: شواهد در خصوص تکمیل یا اتمام مدرکی که حداقل الزامات دانشگاه را برآورده می‌سازد. دوره تحصیلات تکمیلی در دانشگاه کمبریج سخت و نیازمند توان فکری بالایی است و از این رو دانشگاه الزامات آکادمیک بالایی دارد. الزامات آکادمیک از یک دوره دکتری به دوره دیگر متغیر است و متقاضی باید الزامات ورود آن دوره را چک کنید. معمولاً انتظار می‌رود که متقاضی دارای مدرک کارشناسی از یکی از دانشگاه‌های بریتانیا یا معادل آن از یکی از دانشگاه‌های خارجی باشد الزام مالی: شواهد در خصوص اینکه داوطلب توانایی تأمین فاند مورد نیاز برای آن دوره تحصیلی را دارد و برنامه‌هایی برای تأمین این مبلغ را دارد. عضویت در دانشکده^۱: داوطلب باید برای عضویت در دانشکده به‌عنوان بخشی از فرآیند درخواست، درخواست بدهد. آزمون زبان: اگر زبان مادری داوطلب انگلیسی نباشد یا در کشوری انگلیسی‌زبان مدرک خود را اخذ نکرده باشد، باید تسلط بر زبان انگلیسی^۲ را نشان دهد. آزمون‌های مورد قبول آیلتس، تافل، CAE و CPE می‌باشند. البته آزمون مرجع آیلتس است. همه این آزمون‌ها توسط دوره‌ها درخواست نمی‌شود و گروه‌های مختلف ممکن است آزمون زبان متفاوتی با حداقل نمره متفاوتی را درخواست نمایند. علاوه بر الزامات فوق، در هنگام تکمیل فرم درخواست، از داوطلب خواسته می‌شود تا اسناد و مدارک پشتیبان^۳ را نیز آپلود کند. این اسناد و مدارک عبارت‌اند از: <ul style="list-style-type: none"> توصیه‌نامه: داوطلب باید دو معرف را برای نوشتن توصیه‌نامه معرفی کند. معرفان باید اساتید راهنما و کارفرمای داوطلب باشند که می‌توانند درباره توانایی آکادمیک داوطلب، تناسب آکادمیک داوطلب و سطح زبان انگلیسی وی اظهار نظر کنند. ریزنمرات^۴: لیست تمام کلاس‌هایی است که داوطلب در آن‌ها شرکت کرده است. در ریزنمرات معدل فرد باید مشخص شده باشد. توصیه‌نامه شخصی^۵: داوطلبان متقاضی کمک مالی از دانشگاه باید یک معرف که می‌تواند توصیه‌نامه شخصی را بنویسد، معرفی کنند. این معرف باید کسی باشد که داوطلب را از نزدیک به خوبی می‌شناسد و می‌تواند درباره موفقیت‌ها و توانایی‌های شخصی داوطلب همچون توانایی رهبری و تعهد به بهبود زندگی دیگران و ویژگی‌های آکادمیک وی نظر بدهد. معرف شخصی نباید از دوستان یا خویشاوندان باشد بلکه می‌تواند یک فرد دانشگاهی یا

- 1- college membership
- 2- competence in the English language
- 3- supporting document
- 4- transcript
- 5- personal reference

ادامه جدول ۵. الزامات ورود سیستم پذیرش در دانشگاه‌های برتر و ایران

دانشگاه	الزامات ورود
	<p>کارفرمای داوطلب باشد.</p> <ul style="list-style-type: none"> • نمرات GRE/GMAT • رزومه: برخی از دانشکده‌ها و گروه‌های آموزشی از داوطلب می‌خواهند که رزومه خود را نیز به همراه فرم درخواست ارسال نمایند. • نمونه نوشتاری: برخی از دانشکده‌ها و گروه‌های آموزشی ممکن است از داوطلب بخواهند نمونه نوشتاری را به همراه فرم درخواست تحویل نماید. از نمونه نوشتاری به منظور ارزیابی سطح دانش داوطلب استفاده می‌شود. • مصاحبه: برخی گروه‌های آموزشی ممکن است با داوطلبان مصاحبه به عمل آورند. در خصوص ضرایب داده شده به معیارها اطلاعاتی در تارگه دانشگاه کمبریج یافت نشد.
ایران	<p>در ایران، به منظور سنجش شایستگی‌های مطلوب از چندین معیار استفاده می‌شود:</p> <ul style="list-style-type: none"> • آزمون اختصاصی: این آزمون با آزمون تخصصی متفاوت است، به این معنا که آزمون اختصاصی به‌عنوان آزمون دروس پایه برای گروه‌های آزمایشی طراحی شده است و سؤالات تخصصی برای هیچ‌یک از رشته‌ها ارائه نمی‌شود. • آزمون استعداد تحصیلی: این آزمون مشابه آزمون‌های توانایی شناختی می‌باشد. • آزمون زبان انگلیسی • مصاحبه: در مصاحبه سوابق پژوهشی، تحصیلی و علمی داوطلب ارزیابی می‌شود.

۶. وجه اشتراک و افتراق سیستم‌های پذیرش در زمینه الزامات ورود چیست؟

جدول ۶. اشتراکات و افتراقات سیستم‌های پذیرش در زمینه الزامات ورود

اشتراکات	افتراقات
<p>در همه سیستم‌های پذیرش فوق از معیارهای پذیرش یا الزامات ورود متعدد شناختی و غیر شناختی جهت سنجش داوطلبان استفاده می‌شود و از این طریق سعی می‌شود ارزیابی جامعی از داوطلبان به عمل آید.</p>	<p>سیستم پذیرش دانشگاه هاروارد به هریک از معیارها وزن خاصی می‌دهد، اما در دانشگاه استنفورد به معیارهای پذیرش وزن یا ضریب خاصی داده نمی‌شود. سیستم پذیرش نیمه‌متمرکز دکتری ایران نیز همانند سیستم پذیرش دانشگاه هاروارد به هر یک از معیارهای ورود ضریب یا وزن خاصی می‌دهد.</p> <p>تفاوت سیستم پذیرش دکتری دانشگاه‌های برتر با سیستم پذیرش نیمه‌متمرکز دکتری در ایران معطوف به: (۱) کمیت و تنوع الزامات ورود غیر شناختی و (۲) کیفیت الزامات ورود است.</p>

در ایران، سیستم پذیرش نیمه‌متمرکز از معیارهای متعددی جهت سنجش داوطلبان دکتری استفاده می‌کند، اما همان‌طور که قبلاً گفته شد، سیستم پذیرش نیمه‌متمرکز دکتری در ایران توجه اندکی به ویژگی‌های غیر شناختی دارد و به تبع در مقایسه با دانشگاه‌های برتر، از الزامات ورود غیر شناختی چندانی استفاده نمی‌کند. در واقع، مهم‌ترین الزام ورود غیر شناختی مورد استفاده در سیستم پذیرش دکتری در ایران همان مصاحبه است. تفاوت دیگر، کیفیت معیارهای پذیرش (روایی و پایایی معیارها) است. به عبارت دیگر، روایی و پایایی مقیاس‌ها و الزامات ورود مورد استفاده دانشگاه‌های برتر در مطالعات مختلف کم‌وبیش تأیید شده است (نگاه کنید به سالواتوری، ۲۰۰۱)، اما شواهدی دال بر روایی و پایایی آزمون کتبی (آزمون استعداد تحصیلی، آزمون زبان انگلیسی و آزمون اختصاصی) در ایران در دست نیست؛ بنابراین نمی‌توان ادعا کرد که آزمون کتبی می‌تواند عملکرد تحصیلی داوطلب پذیرفته‌شده در دوره دکتری را پیش‌بینی کند.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف پژوهش حاضر مطالعه تطبیقی سیستم پذیرش دکتری ایران و سه دانشگاه برتر دنیا - هاروارد، استنفورد و کمبریج - از سه منظر هدف، ویژگی‌های مطلوب و مقیاس‌ها یا سنجه‌ها بود. یافته‌ها و بحث درباره آن‌ها نیز حول این سه بعد ارائه می‌شود. همان‌طور که گفته شد هدف سیستم پذیرش شناسایی و انتخاب شایسته‌ترین افراد است (نگاه کنید به فاویر، ۲۰۰۶؛ کراسبای و همکاران، ۲۰۰۳؛ برمیستر و همکاران، ۲۰۱۴؛ دروزا، ۱۹۸۸؛ سالواتوری، ۲۰۰۱؛ ساتی و همکاران، ۱۹۹۱؛ نلسون و همکاران، ۲۰۰۳؛ فو، ۲۰۱۲؛ آژانس تضمین کیفیت در آموزش عالی، ۲۰۱۳؛ شوارتز، ۲۰۰۴). بررسی سیستم پذیرش دانشگاه‌های برتر نیز نشان می‌دهد که انتخاب داوطلبان شایسته و بااستعداد مهم‌ترین هدف است و سایر ابعاد سیستم پذیرش همچون ویژگی‌های مطلوب مورد توجه و الزامات ورود نیز همسو با این هدف تعیین و ساماندهی می‌شوند. به علاوه، در دانشگاه‌های هاروارد و استنفورد حفظ تنوع در بدنه دانشجویان دکتری نیز به‌عنوان هدف مهم دیگر در هنگام اتخاذ تصمیمات پذیرش مورد توجه قرار می‌گیرد.

به‌منظور جذب بهترین داوطلبان، گروه‌های آموزشی دانشگاه‌های برتر از طیف وسیعی از ویژگی‌های شناختی/آکادمیک - همچون سطح بالا دانش و مهارت - و غیرشناختی/

غیرآکادمیک - همچون شخصیت، علائق، انگیزش و ... - استفاده می‌کنند. از نظر سیستم پذیرش این دانشگاه‌ها، واژه بهترین فقط در نمرات امتحانی و نمرات آزمون توانایی شناختی یا نمره زبان انگلیسی نمود پیدا نمی‌کند، بلکه به منظور شناسایی بهترین داوطلبان، علاوه بر این ویژگی‌ها و معیارها، ویژگی‌های شخصیتی و رفتاری نیز باید مورد توجه قرار گیرد. امروزه در ادبیات این اجماع وجود دارد که در فرآیند پذیرش علاوه بر متغیرهای شناختی، آکادمیک یا سنتی - سطح دانش، پیشرفت تحصیلی، معدل، نمرات- باید به متغیرهای غیر شناختی، غیر آکادمیک یا غیر سنتی - همچون انگیزه، شخصیت، علاقه، اخلاقیات، توانایی نوشتاری، توان برقراری رابطه، تعهد و ... - نیز توجه کرد (نگاه کنید به کیلون و همکاران، ۲۰۰۵؛ بیتلینگمایر، ۱۹۷۷؛ سالواتوری، ۲۰۰۱؛ ساتی و همکاران، ۱۹۹۱؛ نلسون و همکاران، ۲۰۰۳). در واقع، گنجاندن عوامل غیر شناختی در فرآیند پذیرش نه تنها محدودیت‌های مقیاس‌های سنتی را تقریباً برطرف می‌سازد بلکه انصاف و روایی در فرآیند پذیرش را افزایش می‌دهد (کیلون و همکاران، ۲۰۰۵)، فرصت‌های برابری را برای داوطلبان فراهم می‌آورد و به هدف تنوع در آموزش عالی کمک می‌کند (کانسل و هزلت، ۲۰۰۷؛ کیلون و همکاران، ۲۰۰۵؛ داج و دروین، ۲۰۰۸) و در نهایت دقت پیش‌بینی را افزایش می‌دهد (کانسل و هزلت، ۲۰۰۷؛ کانسل و هزلت، ۲۰۱۰). انرایت و گیتومر^۱ (۱۹۸۹) در تحقیق خود که از جمله تحقیقات بارز در زمینه ویژگی‌های مورد توجه در زمان پذیرش است، هفت مهارت و شایستگی مورد توجه در زمان پذیرش را شناسایی کردند. این ویژگی‌ها یا شایستگی‌ها عبارت‌اند از: تبیین، ترکیب، خلاقیت، برقراری ارتباط، انگیزش، برنامه‌ریزی، حرفه‌ای‌گرایی. همان‌طور که ملاحظه می‌شود به جز دو یا سه شایستگی اول که شناختی هستند، مابقی شایستگی‌ها ماهیتاً غیر شناختی‌اند (کیلون و همکاران، ۲۰۰۵). کراسبای و همکاران (۲۰۰۳) نیز در تحقیق خود به چهار دسته شایستگی - شایستگی فردی، شایستگی حرفه‌ای، مهارت بالینی و تجربه بالینی - اشاره کردند. همان‌طور که ملاحظه می‌شود این چهار نوع شایستگی هم شایستگی‌های شناختی و هم شایستگی‌های غیر شناختی را در برمی‌گیرد. از نظر آنان در فرآیند پذیرش بایستی به این چهار دسته شایستگی به منظور انتخاب بهترین داوطلبان توجه کرد.

در دانشگاه‌های برتر به منظور سنجش طیف وسیع ویژگی‌های شناختی و غیر شناختی از

تکنیک‌های ارزیابی متنوعی استفاده می‌شود. در مجموع، این تکنیک‌ها عبارت‌اند از: بیان هدف، ریزنمرات، رزومه، توصیه‌نامه، آزمون‌های استاندارد توانایی شناختی، آزمون استاندارد زبان انگلیسی و مصاحبه. در ادبیات از این ابزارهای سنجش با دو عنوان کلی مقیاس‌های شناختی - معدل (ریزنمرات)، نمره آزمون توانایی شناختی و نمره آزمون زبان انگلیسی - و مقیاس‌های غیر شناختی - مصاحبه، رزومه، توصیه‌نامه، بیان هدف - نام‌برده می‌شود و در مطالعات مختلف نیز روایی و پایایی آن‌ها کم‌وبیش تأیید شده است (نگاه کنید به سالواتوری، ۲۰۰۱).

در ایران نیز، سیستم پذیرش شش هدف را دنبال می‌کند که یکی از آن‌ها "انتخاب داوطلبان مستعد" است. در واقع، سیستم پذیرش نیمه‌متمرکز دکتری سعی دارد از طریق "ایجاد وحدت رویه"، "سنجش علمی داوطلبان"، "ایجاد فضای شفاف در پذیرش دانشجو" و "استفاده کارا از منابع" به دانشگاه‌ها در امر پذیرش دانشجویان مستعد کمک کند.

برای تحقق هدف فوق لازم است تا یک سیستم پذیرش که ارزیابی جامع و منصفانه‌ای از ویژگی‌های شناختی و غیر شناختی داوطلبان به عمل می‌آورد، طراحی شود (نگاه کنید به کیلون و همکاران، ۲۰۰۳؛ ساتی و همکاران، ۱۹۹۱؛ بیتلینگمایر، ۱۹۷۷؛ نلسون و همکاران، ۲۰۰۳؛ سالواتوری، ۲۰۰۱). به نظر می‌رسد که برخلاف سیستم پذیرش دانشگاه‌های برتر، سیستم پذیرش نیمه‌متمرکز دکتری در ایران به منظور رسیدن به هدف خود توجه اندکی به ویژگی‌های غیر شناختی و همچنین ویژگی‌های رابطه‌ای دارد چرا که ویژگی‌های مورد توجه سیستم پذیرش نیمه‌متمرکز دکتری همچون مدرک کارشناسی ارشد، صلاحیت علمی و مهارت در زبان خارجی عمدتاً ویژگی‌های شناختی هستند. همان‌طور که در بالا گفته شد، به منظور ایجاد فرصت برابر، افزایش انصاف و روایی در فرآیند پذیرش و افزایش دقت پیش‌بینی لازم است علاوه بر ویژگی‌های شناختی به ویژگی‌های غیر شناختی نیز توجه شود. مقیاس‌های مورد استفاده در سیستم پذیرش نیمه‌متمرکز دکتری نیز -به‌غیراز مصاحبه- عمدتاً شناختی بوده و سوابق علمی و تحصیلی فرد را می‌سنجند (نگاه کنید به خدایی، حاتمی و محمدی روزبهانی، ۱۳۹۲: صص. ۳۴-۳۵) و شواهدی نیز در خصوص روایی و پایایی آزمون‌ها همچون آزمون زبان انگلیسی، آزمون اختصاصی و آزمون استعداد تحصیلی در دست نیست. با این اوصاف، نمی‌توان ادعا کرد که سیستم پذیرش نیمه‌متمرکز دکتری در ایران در جهت تحقق اهداف خود، به‌ویژه دو هدف "سنجش علمی داوطلبان" و "ایجاد فرصت‌های برابر"، گام بر می‌دارد.

همانند سیستم پذیرش دانشگاه هاروارد، سیستم پذیرش نیمه‌متمرکز دکتری در ایران به معیارهای ورود ضرایب خاصی می‌دهد. دادن وزن یا ضریب به معیارهای ورود به کاهش سوگیری در فرآیند پذیرش (نگاه کنید به نلسون و همکاران، ۲۰۰۳) و تحقق هدف "ایجاد فضای شفاف در پذیرش دانشجوی دکتری" کمک می‌کند.

پیشنهادات

- ضرورت توجه به ویژگی‌های غیر شناختی: به‌منظور شناسایی دانشجویان مستعد، لازم است که سیستم پذیرش دکتری در ایران توجه بیشتری به ویژگی‌های غیر شناختی داشته باشد. همان‌طور که گفته شد این ویژگی‌ها به سیستم پذیرش در ایجاد فرصت‌های برابر، تنوع و انصاف کمک می‌کند. بدین منظور، همانند سیستم پذیرش دانشگاه‌های برتر می‌توان الزامات ورودی همچون توصیه‌نامه‌ها و اظهارنامه‌های شخصی را در فرآیند پذیرش گنجانده‌اند.
- ضرورت توجه به ویژگی‌های رابطه‌ای: اطمینان از اینکه دانشجویان پذیرفته شده با دوره تحصیلی و اهداف آن و همچنین اساتید تناسب دارند سبب می‌شود تا رابطه و همکاری سازنده‌ای میان استاد و دانشجو شکل گیرد.
- ضرورت توجه به زبان انگلیسی: همان‌طور که در بررسی سیستم پذیرش دانشگاه‌های برتر نشان داده شد، تسلط به زبان انگلیسی یکی از معیارهای مهم پذیرش است؛ بنابراین، لازم است که سیستم پذیرش دکتری در ایران از توجه سطحی به زبان انگلیسی اجتناب نماید و از طریق آزمون‌های استاندارد زبان انگلیسی همچون تافل یا آیلتس اقدام به سنجش سطح زبان انگلیسی داوطلبان نماید.
- ضرورت استفاده از معیارهای پذیرش روا و پایا و مرتبط: به نظر می‌رسد که مهم‌ترین نقطه ضعف سیستم پذیرش دکتری کنونی استفاده از معیارهایی است که روایی و پایایی آن‌ها به اثبات نرسیده است؛ بنابراین، لازم است که از معیارهای پذیرشی استفاده کرد که روایی و پایایی آن‌ها در مطالعات مختلف نشان داده شده است. به‌علاوه، همان‌طور که در دانشگاه‌های برتر مرسوم است، گروه‌های آموزشی از معیارهای پذیرشی استفاده می‌کنند که با اهداف و نیازهای آنان مرتبط و همسو است. برای مثال، دانشکده‌های تحصیلی تکمیلی پزشکی از آزمون MCAT یا دانشکده حقوق از آزمون LSAT استفاده می‌کند. با توجه

به اهداف و نیازهای گوناگون گروه‌های آموزشی، در ایران نیز لازم است در فرآیند پذیرش به این مهم توجه شود.

- ضرورت استفاده از معیارهای پذیرش متعدد: همان‌طور که بیان شد، سیستم پذیرش نیمه‌متمرکز دکتری در ایران عمدتاً از معیارهایی استفاده می‌کند که سنجه ویژگی‌های شناختی هستند. به‌منظور ارزیابی جامع و منصفانه، لازم است معیارهای دیگری، همچون توصیه‌نامه‌ها و اظهارنامه‌های شخصی که سنجه ویژگی‌های غیر شناختی هستند نیز در فرآیند پذیرش گنجانده شود.
- دادن استقلال به گروه‌های آموزشی: در دانشگاه‌های برتر مسئولیت اصلی اتخاذ تصمیمات پذیرش بر عهده گروه‌های آموزشی است و این گروه‌ها با توجه به نیازها و اهداف خود ویژگی‌های مطلوب را شناسایی می‌کنند، معیارهای پذیرش و وزن هر یک از آن‌ها را تعیین می‌کنند و از این طریق اقدام به غربال داوطلبان می‌نمایند.

منابع

- آقازاده، احمد (۱۳۸۶). *آموزش و پرورش تطبیقی*. تهران: سمت.
- ایسنا (۱۳۹۱). *آزمون متمرکز دکتری مانع از انتخاب‌گزینشی و سلیقه‌ای دانشجوی دکتری می‌شود*.
- ایسنا (۱۳۹۱). *بیانیه جمعی از رؤسای دانشگاه‌های کشور در حمایت از آزمون نیمه متمرکز دکتری*.
- ایسنا (۱۳۹۱). *چرا آزمون دکتری نیمه متمرکز شد؟*

- خدایی، ابراهیم؛ حاتمی، جواد و محمدی روزبهانی، کیانوش (۱۳۹۲). *نگاهی به آزمون نیمه‌متمرکز دکتری تخصصی در ایران*. تهران: سازمان سنجش آموزش کشور.
- عزلی مقدم، فاطمه (۱۳۹۰). *آسیب‌های آزمون دکتری متمرکز*. سایت جمعیت توسعه علمی ایران.
- مینایی، کامبیز (۱۳۸۹). *آزمون دکتری و تصمیم وزارت علوم در نیمه‌متمرکز کردن آن*. سایت خبری تابناک.
- Bell, S. M., Blumstein, J., Brose, K., Carroll, A., Chang, J., Charles, J., Haswell, E.S., Michelitsch, M., Owens, J.C., Patil, C.K., Smith, R., Tupy, J., Walsh, E., & Ware, T. (2014). *Defining success in graduate school. Biology Faculty Publications*. Paper 46.
- Bittlingmaier, B. H. (1977). *Admissions criteria and success in two school psychology programs*. Ph.D. dissertation. Fordham University.
- Burmeister, J., McSpadden, E., Rakowski, J., Nalichowski, A., Yudelev, M., & Snyder, M. (2014). Correlation of admissions statistics to graduate student success in medical physics. *Journal of Applied Clinical Medical Physics*, 15 (1), 375-385.
- Crosby, F. E., Dunn, J. D., Fallacarro, M. D., Jozwiak-Shields, C., & MacIsaac, A. M. (2003). Preadmission characteristics of advanced practice nursing students. *Nurse Practitioner Education*, 15 (9), 424-431.
- Da Roza, A. E. (1988). *The predictive validity of admissions criteria for academic success at Pacific Graduate School of Psychology*. Ph.D. dissertation. University of San Francisco.
- Dodge, L. & Derwin, E. B. (2008). Overcoming barriers of tradition through an effective new graduate admission policy. *The Journal of Continuing Higher Education*, 56 (2), 2-11.
- Dunlap, K.M., Henley, H.C. & Fraser, M.W. (1998). The relationship between admissions criteria and academic performance in an MSW program. *Journal of Social Work Education*, 34 (3), 455-462.
- Enright, M. K., & Gitomer, D. (1989). *Toward a description of successful graduate students*. Graduate Record Examinations Board Research Report GREB, No. 85-17R. Princeton, NJ: Educational Testing Service.

- Fauber, R. L. (2006). Graduate admission in clinical psychology: Observations on the present and thoughts on the future. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 13 (3), 227-234.
- Feletti, G. I., Sanson-Fisher, W., & Vidler, M. (1985). Evaluating a new approach to electing medical students. *Medical Education*, 19, 276-284.
- Fu, Y. (2012). *The effectiveness of traditional admissions criteria in predicting college and graduate success for American and international students*. Ph.D. dissertation. University of Arizona.
- Hagedorn, L. S. & Nora, A. (1996). Rethinking admissions criteria in graduate and professional programs. *New Directions for Institutional Research*, 92, 31-44.
- Handa, S., & Gordon, P. J. (1999). University admissions policy in a developing country: evidence from the University of the West Indies. *Economics of Education Review*, 18, 279-289.
- Hollander, K. (2010). *Quality assurance from the doctoral candidates' and junior researchers' perspective*. In: Bitusikova, A. et al., quality assurance in higher education. Available at: www.Enqa.eu/pubs.lasso
- Kehm, B. M. (2007). Quo Vadis doctoral education? New European approaches in the context of global changes. *European Journal of Education*, 42 (3), 307-319.
- Kuncel, N. R., & Hezlett, S. A. (2007). Standardized tests predict graduate students' success. *Science*, 315, 1080-1081.
- Kuncel, N. R., & Hezlett, S. A. (2010). Facts and fiction in cognitive ability testing for admissions and hiring decisions. *Current Directions in Psychological Science*, 19 (6), 339-345.
- Kuncel, N. R., Hezlett, S. A., & Ones, D. S. (2001). A comprehensive meta-analysis of the predictive validity of the graduate record examination: implications for graduate student selection and performance. *Psychological Bulletin*, 127 (1), 162-181.
- Kyllonen, P. C., Walters, A. M., & Kaufman, J. C. (2005). Non-cognitive constructs and their assessment in graduate education: A review. *Educational Assessment*, 10 (3), 153-184.
- Lipschutz, S. S. (1993). Enhancing success in doctoral education, from policy to practice. *New Directories for Institutional Research*, 80, 69-80.
- Littlepage, G. E., Bragg, D. M., & Rust, J. O. (1978). Relations between admissions criteria, academic performance, and professional performance. *Teaching of Psychology*, 5 (1), 16-20.

- Nelson, K. W., Canada, R. M., & Lancaster, L. B. (2003). An investigation of nonacademic admission criteria for doctoral-level counselor education and similar professional programs. *Journal of Humanistic Counseling, Education and Development*, 42, 3-13.
- Nerad, M., & Heggelund, M. (2005). *Forces and forms of change: doctoral education in the United States*. Paper presented at the international conference on "forces and forms of change in doctoral education internationally". University of Washington.
- Saaty, T. L., France, J. W., & Valentine, K. R. (1991). Modeling the graduate business school admissions process. *Socio-Econ. Plann. Sci.*, 25 (2), 155-162.
- Sadlak, J. (2004). *Doctoral studies and qualifications in Europe and the United States: Status and prospects*. Studies on Higher Education. UNESCO.
- Salvatori, P. (2001). Reliability and validity of admissions tools used to select students for the health professions. *Advances in Health Sciences Education*, 6, 159-175.
- Schwartz, S. (2004). *Fair admissions to higher education: Recommendations for good practice*. Admissions to higher education review. Available at: www.admissions-review.org.uk
- Senger, J., & Elster, R. (1974). *Predicting the academic performance of graduate students: A review*. Naval Postgraduate School, Monterey, California. Available at: <http://hdl.handle.net/10945/29467>.
- The Quality Assurance Agency for Higher Education (2006). *Code of practice for the assurance of academic quality and standards in higher education, section 10: Admissions to higher education*. Available at www.qaa.ac.uk.
- The Quality Assurance Agency for Higher Education (2011). *Doctoral degree characteristics*. Available at: www.qaa.ac.uk
- The Quality Assurance Agency for Higher Education (2013). *UK quality code for higher education, part B: Assuring and enhancing academic quality, chapter B2: Recruitment and admissions to higher education*. Available at www.qaa.ac.uk
- UNESCO (2006). *Research, knowledge economy and the feature of doctoral education*.
- Walpole, M. B., Burton, N. W., Kanyi, K., & Jakenthal, A. (2002). *Selecting successful graduate students: In-depth interview with GRE users* (GRE Board Research Report No. 99-11R). Princeton, NJ: ETS.

Weiner, O. D. (2013). How should we be selecting our graduate students? *Molecular Biology of the Cell*, 25, 429-430.

Willingham, W.W. (1973). *Predicting success in graduate education*. Educational Testing Service, Princeton, N.J.